

הצייר הירושלמי מירון סימה, שרשם את המ שוררת בשנותיה האחרונות והקדיש לה ספר רי שמונים וזיכרונות (הוצאת מסדה), נזכר: "יום אחד אני עובר ליד קפה עמרה ורואה התקלות גדולה. עוד ממרחק הבחנתי בראש מקל נסער שהיטל לכול הכיוונים שמעתי קול נרגש של אשה וקנה. כשהתקרבת, ראיתי אדם מושך אחריו עגל קשור בחבל. האשה הזקנה ניסתה בידה האחת לחלץ את העגל ובידה השנייה איימה על בעלי במקלה. היא צעקה: איש רע, יניח מיד לחיה המיטכנה. הרי זה עומד לקחת אותה אל ביתה מיטכתיים". האיש עמד חסר אונים ומשך בכתפיו — גרמנית הוא לא הבין ולא ידע מה רצתה ממנו הזקנה. כמה פתאום, היא זעקה: "אנני אדם מושך במרוצה לבית הקפה וביקשה שיקשרו אותה עם המיטכנה. רר עזת בכל גופה ושטופת זיעה צעקה בקול רם לתוך השפופרת: יש כאן איש רע! הוא רוצה להרוג עגל קטן שלא עשה לו כל רע! עשו משהו כדי לעצור אותו! בעל העגל המשיך בניתיים בדרכו והעגל בעיקבותיו. האשה הזקנה היתה אלוה לסקר-שילר".

רצונות בלא הר

מה לגיטאי, הצבר, ולמשוררת שכתבה רק גרמנית ושכמעט לא תורגמה לעברית? האם גם היא נתנה געגועים לתקופה שאברה ולא תשוב? אביו, האדריכל הארצישראלי הנודע מוניו ויני רויב-גיטאי, תלמיד ה"באוהאוס" המפורסם, היה נין אלה שתרמו להשפעת הארכיטקטורה המודרנית על זו הישראלית. "הו דור של יוצרים שה אמינו שהמאה ה-20 תפתור, בעזרת הגישה הרציונלית, בעיות גדולות של המין האנושי". מרכיבם של אותם רצונות עזים נותרו בלא הר.

נראה כי כסירט על אלוה לסקר-שילר במקש גיטאי לעשות את חשבונה של אותה התכרות, שהוא במידת-מה גם חשבונה שלו. התקופה הזאת עניינה אותי, כי דרכה ניתן לראות איך בפרק זמן היסטורי קצר יחסית, אנתנו עדים לצמיחתן של אוטופיות אדירות, כמו המאניפסטים והחזונות שיצאו מבתי-הקפה הספרותיים של ברלין, ואשר התנבאו על כל הרברים הגדולים והנהדרים העצי תידיים לקרות בעולם של מינו. באותו זמן עצמו כבר הלכו והתעצמו הכוחות שישומו קץ, בצורה אכזרית כל-כך, לכל אותם חלומות. והו למעשה סיפור הסרט שלי".

האם כוונתה בחרת לעבוד עם צוות אני שים שעוד יש להם זיקה לאותה תקופה?
— צלם הסרט הוא אנרי אלקאן, אחד הצלמים הגדולים שחיים עדיין. בן 80. הוא צילם את החיה והיפה של קוקטו ואת ילדי נדהונו, עם ז'אן לואי בארו, ועבר עם צ'ארלי צ'פלין. סירטו האחרון היה מלאכים בשמי ברלין של וים וונדרס.

יש משהו בעבודה עם צלמים שגרלו בתקופה שחומרה-הגלם בצילום היה פחות רגיש והם נאלצו לבנות תאורה כשישה שמיצרת שיכבות אור. הם למרו וניתחו את אפקט האור המופיע בציורים קלאסיים. והו לצעירי דבר שעלם עם הדור הזה. רציתם להשתמש בשיטות תאורה כאלה היוצרות אווירה אקספרסיוניסטית, בעיקר בצילומים ה עוסקים בתקופה הגרמנית. זה נראה לי מתאים לרוח הדברים".

האם זהו סרט עילית?

— "הסיפור רציני לספר הוא לא סיפור נאי-רסטיבי במובן זה שיש בו עילית שרצה מנקודת-התחלה לגרדת-סיום. יש כאלו סדרה של אפי-זודות וסיטואציות הלקוחות מתייחן של שתיים של שלוש רמויות". מלבד אלוה לסקר-שילר, מופיעה כסרט גם רמותה של מניה שוחט, ממיסדות השומר ורעיו של ישראל שוחט. הקשר בינה ובין אלוה, היא נגנשו אי-פעם, הוא שירותי ו"פיוטי" בלבד.

לרמות של אלוה משכתי בגלל הציבעונות והטראגיות שבה. מדובר באישיות אקסצנטרית מאוד ויוצאת-דופן. אשה שהיתה בעצם אימצה מאוד. היא ידעה שהפרובוקציות שלה יובילו אותה לחיזוק גובר והולך עם הסכיבה, אבל היא לא חרלה מתן אלוה התפיסה עם העולם.

"מדהים להיזכר בפער שבין התנגדות החיי צונית לבין היצירה שלה. בשירים נשמרת רמה של שפיות — הסדר הפנימי שלהם, הדיוק והצי לילות והארגון המינכי, כמעט מתמטיקה. וה כוונה דווקא לשירים המאוחרים יותר, שכתבה כשהיתה כבר בת יותר מ-70".

האם הפרק העוסק בחייה של המשוררת בגרמניה צולם שם?

— "לא. אני לא אוהב את מה שקרה לברלין מאו שנות ה-30. אמוציולנית, אין לי שום יחס

אליה. ברלין של שנות ה-20 וה-30 היתה עיר פתוחה שקלטה, בתקופה של תהויה ותהויה כלכלי אדיר, מהגרים רוסים, פולנים, יהודים, הולנדים ואחרים, והם כעצם הניחו את היסודות לאמנות המאה ה-20 בצירוף, כספרות ובארכיטקטורה. מיספר הגרמנים הארניים היוצרים אותה תקופה היה קטן יחסית. היום עמי מברלין בוגת קרם.

"מלבד זאת אני אוהב לנתק את הצילום מה מקום הגיאוגרפי, ולכן שמחתי שיכולתי לצלם את ברלין בצרפת".

מי מגלמת את דמותה של אלוה לסקר-שילר בסרט?
— השחקנית הגרמנייה ליוה קרויצר, ששי

להיכנס לשיטחו של הערבי (הנכבש). מצלמתו של גיטאי נעלמת על שלושה חיילים, נעלמת ואינה מרפה. שלושה חיילים אובדי-עצות שאינם יודעים מה יעשו בקולנוען הישראלי, שמצלמתו אינה זה לרגע מפניהם.

הבית היה בעצם הסרט שהביא להחרמת כל סרטי של גיטאי בארץ. הוא העלה את סיפורו של בית ירושלמי שדייריו הערבים גורשו ממנו ופר עלים ערבים עוסקים בשיפוץ בסניגון כורגני-ישראלי עבור פרופסור ירושלמי לכלכלה, איש פלמ"ח צעיר, שעומד להיות יריוו החדש. הסרט הוזמן על-ידי הטלוויזיה הישראלית, אבל מובן שמעולם לא הוקרן בה.

גיטאי הוא כיום בימאי מבוקש באירופה וס

ליוה קרויצר כאלוה לסקר-שילר: הדימון הפיסי מדהים!

רטי מוזמנים, ממומנים ומוקרנים על-ידי ריש תות-טלוויזיה באנגליה ובצרפת. הוא זכה ברס"ר ורספקטיבה של סרטי במכון הבריטי לקולנוע. ב-1982 השתתף בפסטיבל לסרטים דוקומנטריים שהתקיים במרכז פומפדו בפאריס. מפיקים מע"רוץ הטלוויזיה הצרפתי הראשון (TF 1) שהת-רשמו מעבודתו המינה אצלו סרט על כל נושא עיתון שבו סופר על הגידול בייצוא כוח-עבודה וזל מן העולם השלישי. הסרט בנוקוד-ברחיין או עבודה לסכירה הוקרן בטלוויזיה הצרפתית באתר במאי. בעיקבות סירטו זה פנתה אליו תחנת-טל-וויזיה צרפתית אחרת כבצעה לממן סרט נוסף. הפעם באה ההשראה מתווית של פחית אננס. האי נגס מיוצר באיים הפיליפיניים, נארו בהונולולו ומופץ בקליפורניה. התווית עצמה מודפסת ביי-פאן. זה יהיה סיפור הסרט", אמר להם גיטאי.

ב-1986 הוצג בפסטיבל בלונדון סירטו אסתר שצולם ברוב בווארי סאליב שבחיפה. היה זה סירטו הראשון באורך מלא של גיטאי. באולם ההקרנה נכח אחיו של דני סטיבארט — חצי הצמד יורת'מיקס. והוא ביצע לגיטאי שיצולם את המע והפועת הצמד ביפאן ("אחד הפסקולים היו" תר מורכבים שהקולנוע הפיק עד היום").

גיטאי, שטעם טעמו של ניכור, הוא אולי הבימאי האידיאלי לעסוק ברמויות כאלוה לסקר-שילר ובני דורה. שהרי גם גיטאי עצמו נתקל במידה לא-מבוססת של בורות, קטנוניות ורצון רע. ואולי כדי להגיע לתודעת הקהל הישראלי צריך תחילה לזכות בהכרה בינלאומית.

מה היתה ההרגשה כשהוחרמו סרטיך בארץ, בעיקר על-ידי הטלוויזיה?

— "אני חושב שארם מסתכן תמיד כשהוא אומר דברים בסכיבה שבה הוא חי, כשזו עוד לא בשלה להכין אותם. במידה מסוימת זו מתמאה עצמית. פירושו של דבר שהצלחתי, לקרוא את המצב מוקדם מאחרים.

למען האמת, היו לי רגעים מאוד לא נעימים במגעים היומיומיים עם אנשים. לפעמים כל הקר אליציות הקלאסיות מאכזרות את כיוונן ואנשים שנמצאו בהסכמה כללית רודרה נמלטו או הת-חמקו פתאום. הרוב הגדול של מי שתמכו בי לאורך כל הדרך, גם בשעות קשות, היו יודיים שנסארו יודיים.

כשגיהלתי את הוויכוח עם הטלוויזיה היש-ראלית, ביקשתי ייעוץ מעורר-דין שמטפל בזכר-

יות יוצרים, ויקטור חזן, איש "ארץ-ישראל הש" למה", והוא הגן על המיקרה שלי יותר טוב מכל עורך-דין פסודר-שמאלני".

ציפור נדירה

למרבה המזל, קיימת גם הכרה מאוחרת. גיטאי זכה השנה, בחודשים יולי-אוגוסט, ברטוספק טיבה של סרטיו על מסכי שלושת הסינמטקים הגדולים בארץ. בהקדמה לחוברת הסינמטק כתב חוקר תולדות הקולנוע הישראלי משה צירמון על גיטאי שהוא "ציפור נדירה במקומותינו" וכי "ררכו הקולנועית חושפת באופן מוחלט את חוליי הקולנוע הישראלי בכך שהיא מצליחה להימנע ממרביתם".

"ההכרה באה אמנם באיחור, אבל עדיין בחיי. וגם זה משהו", מגיב גיטאי.

כיצד היית מתאר את מצב הקולנוע בארץ?

— "קולנוע הוא אמנות שיש בה אספקט תע"שייתי-כלכלי ניכר. במיקרה שלי, היתה לי הכ-שרה טובה מאוד. אני היגעי לקולנוע מארכי-טקטורה, שם אתה לומד גם איך לייצר בניין ולא רק לחשוב איך הוא ייראה.

"יש מדינות שמשקיעות בקולנוע משאבים רבים, בלי לעשות חשבונות לטוח קצר. הגר-מנים, למשל, אחרי שתרבותם נהרסה במילחמה, החליטו שהם מוכרחים לזכות בייצוג בעולם התר-בות שלאחר המילחמה. הם השקיעו סכומי-עתיק באמנות הפופולארית ביותר, הקולנוע. ברוב ה מיקרים לא נשאה ההשקעה הזו רווחים. אבל הם האמינו, שמתוך המיספר הרב של היוצרים יבלטו אחרים שיעשו קולנוע מעניין. כך נוצר הגל החדש, הכולל את פסבינדר, וים וונדרס וורנר הרצוג, שרוב סרטיהם מומנו על-ידי סוכסידיות ממשלתיות.

"מישראל אני מצפה שיהיה בה רצון להפוך את המריום הפופולארי הזה למשמעותי יותר. אבל הוא מנוהל, לצערי, על-ידי קבוצה של עסקנים ופקידים. מסיכות אלה ואחרות, חלק גדול מה יוצרים שהתרכזו בענף הזה הם אנשים בינוניים. רק מלי פעם יוצא סרט כמו אוונטי פופולו, שעונה על כל הקריטריונים של סרט טוב".

אמו של גיטאי, אפרתיה, מתגוררת בחיפה והוא מרבה לבקר אותה בדירתה שעל הכרמל. כשאני רואה מה שהרסו ובנו בכל המקומות הגי הדרים בעיר הזאת, כואב הלב. קשה לתאר את ההרגשה למראה האונס של הסכיבה. הארכיטקט טורה השלטת היא ספקולטיבית, כואת שאין לה שום יחס של חיבה וכבוד למקום".

בזמנך, השבתתם את הפקולטה לארכי-טקטורה בטכניון.

— "זו היתה הפקולטה היחידה בארץ והיא שכנה בתוך עיר בעלת בעיות ארכיטקטוניות מעניינות. ואילו אותו לימרו על יוון העתיקה ועל רומא. ב-1967 הפסקנו את הלימודים וניהלנו סידרה של רינים על המעורבות של התלמיד ועל המחויבות שלו כלפי סביבתו. באופן קוגרטי, הצבענו על העובדה שלמרות שהפקולטה יושבת במרחק קטן מווארי סאליב, לא ירדנו לשם במיסגרת הלימודים אף לא פעם אחת. קיים איה קונטקסט היסטורי שארם חי בו וצריך להיזהר לא להרוס אותו. אני מבין שבינתיים השנתו הרברים בטכניון, אבל מה שעשו לווארי סאליב זה פשוט מצועע".

וכשאני עצמי יורדת בשעת לילה מאוחרת לווארי סאליב, שם החנית את המכונית, אני פוגשת בערבי זקן מכובדל במעיל וחובש כובע צמר שעומד לו ליד תבית בוערת — מראה מוכר ליד בתים שגגותיהם עומרים לזכות בשכבת זפת לפני בוא הגשמים. התמונה הזאת בווארי סאליב התאימה יותר לאזורי השוליים של ג'ויוריק, שבי הם אתה רואה כימות חורף קרים כושים מתחממים סכיב תבית או מדורה בוערת. הוקל ליד תחנית בווארי היה שומר-הילה של מיפעל מורה — כך הסכיב לי כשאזו בכך ידי במחווה מלכותית-משהו, ונשק לה. לצד תחנית עמדה מכונית גרוטה שידעה ימים טובים יותר. היום היא ביתו של השומר. בדימוי, ראיתי איך היתה מצלמתו של גיטאי מנציחה תמונה סוריאליסטית זו.

"אני לא חושב שאחורר לעסוק בסוג הזה של סרטיים. היום נעשים די הרבה סרטים על הסיכסוך הקב-היחודי, אומר גיטאי, שכראש כבר מתר-עם תחריט לסרט נוסף, שגם הוא יצולם בישראל, לאחר גמר העבודה על הסרט הנוכחי. אני חותר להגיע לשפה קולנועית שהיא מיוחדת. אני חושב שאני עובר על זה".